

Nahlédnutí

Řekové nepochybně dávali přednost zraku, tj. hledění, vidění, nahlédnutí, nazření atd.; odtud to nejvyšší, čeho duch může dosáhnout, je THEORIA. A protože se velmi brzo zejména důslednějším a hlubším myslitelům ukázalo, že jsou velmi důležité skutečnosti, které zrakem nahlédnout nelze, přenesl se metaforicky důraz z oka, ze zrakového smyslu na jakýsi „zrak“ duševní a duchovní. K podobnému procesu metaforizace došlo v tradici hebrejské, která dávala větší důraz na sluch, tj. na naslouchání a slyšení, a odtud i na poslouchání a poslušnost. Jdeme-li ještě hlouběji do minulosti dokonce do doby, kdy ještě lidí nebylo (a doklady toho můžeme pozorovat i dnes na výsledcích organického vývoje), zjistíme, že různé organismy reagovaly na své okolí resp. prostředí různými typy vnímavosti. Samo vytváření smyslových orgánů se nejednou rozbíhalo jinými směry, než abychom to mohli postihnout nějakým směřováním k zraku nebo ke sluchu. Někdy byly už vytvořené a funkční orgány potlačeny nebo marginalizovány (např. letouni prakticky nevidí a orientují se sluchem, dokonce echolokačně), jindy byly různé základní typy vnímavosti vybavovány dodatečnými vnějšími funkcemi (zesilovacími i zeslabovacími, ale také nejrůznějším způsobem sofistikovány apod.); pouhá světločivost či fototropismus byla sofistikovane využita pro funkci „vidění“ do větší nebo menší vzdálenosti, atd.. Mohli bychom proto říci, že „vidění“ je vlastně jako biologická funkce něčím v přírodě resp. ve vesmíru zcela „novým“, že jde o zcela novou formu reagování na okolí, ale že jde o něco, co je oněm základním formám reaktivity čímsi velmi vzdáleným, ba jaksi cizím či jakoby odcizeným. A co platí pro samo vidění, platí ještě mnohem víc pro duševní či duchovní „nahlížení“, které (ovšem pouze ve špatné, mylné reflexi) je chápáno jako pouhé „pozorovatelství“. Skutečné nahlédnutí je nesmírně náročná hermeneutická funkce, které se každý (lidský) jedinec musí učit znovu a od prvních dnů svého života: každé nové nahlédnutí je světodějný tvůrčí čin. A jsou obory či úrovně skutečnosti, kde se tato pozoruhodně tvořivá moc „nahlédnutí“ mění ve skutečnou „moc“, která už vůbec nezůstává (a nemůže zůstat) o pouhého „nahlížení“ v pozorovatelském smyslu, ale stává se praktickou, projektující, organizující a uskutečňující „silou“ či mohutností.

(Písek, 050619-1.)